

GÖÇMEN ÇOCUKLARIN KAYGI DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMALI İNCELENMESİ

Prof. Dr. Figen Gürsoy
Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Gelişimi Bölümü
gursoy.f@gmail.com

Öğr. Gör. Fatih Aydoğdu
Erzincan Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü
faydogdu1985@gmail.com

Öğr. Gör. Burçin Aysu
Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu
Çocuk Gelişimi Bölümü
burcinaysu@windowslive.com

Prof. Dr. Neriman Aral
Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Gelişimi Bölümü
aralneriman@gmail.com

Özet

Araştırma, göçmen çocukların kaygı düzeylerinin karşılaştırmalı incelenmesi, durumluk/sürekli kaygı düzeyleri üzerinde çeşitli değişkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya Erzincan ili Üzümlü ilçesinde göçmen çocukların devam ettikleri Ortaokullarda öğrenim gören Ahıska Türkü göçmen çocuklar ile göçmen olmayan çocuklarından basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen çocuklar dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen çocuklar ve ailelerine ilişkin bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ile kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilen ve Öner ve Le Compte (1985) tarafından uyarılma çalışması yapılan Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda göçmen çocukların durumluk kaygı puanlarının yüksek olduğu, ancak aradaki farkın anlamlı olmadığı; sınıf düzeyi, doğum sırası, kardeş sayısı ve ailenin aylık gelirine göre durumluk kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Göçmen çocukların sürekli kaygı puanlarının yüksek olduğu ve aradaki farkın anlamlı olduğu; cinsiyet, sınıf düzeyi, aile tipi, doğum sırası, kardeş sayısı ve ailenin aylık gelirine göre sürekli kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Göçmen aile çocukları, kaygı, göç, aile.

THE COMPARATIVE STUDY ON ANXIETY LEVELS OF MIGRANT CHILDREN

Abstract

The purpose of the study is to examine the anxiety levels of children of migrant and non-migrant families and to determine whether or not various variables create a difference on the trait anxiety levels. The children determined by using simple random sampling method among those, who were studying in Üzümlü and Geyikli Secondary Schools located in Üzümlü district in Erzincan province and were the children of Meskhetian Turkic migrant families and non-migrant families, were included in the study. A personal information form, developed by the researchers, to obtain information about the children and their families included in the study State/ Trait Anxiety Inventory developed by Spielberger et al., (1970) and adapted by Öner and Le Compte (1985) in order to determine their anxiety levels were used. In the result of research, it has been determined that the state anxiety

points of migrant children are high, but the difference is not meaningful; there is a meaningful difference between the average points of state anxiety according to class level, birth order, sibling number and monthly income of the family. It has been designated that trait anxiety points of migrant children are high and the difference is meaningful; there is a meaningful difference between the average points of trait anxiety according to gender, class level, family type, birth order, sibling number and monthly income of the family.

Keywords: Children of migrant families, anxiety, two-way analysis of variance.

GİRİŞ

Bireyin yaşamı üzerinde doğum öncesinden başlayarak yaşamının sonuna kadar etkili olan aile, ruh sağlığını ve kişilik gelişimini etkilemekte ve birey için en güvenli ortamı oluşturmaktadır. Aile içinde çocuk kendini duygusal olarak rahat hissetmekte, güven duygusunu geliştirmekte, aile bireylerini kendine model alarak kişiliğini şekillendirmektedir. Bu ortamda ebeveynin gösterdiği tutum ve davranışlar çocuğun davranışlarının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Aile ortamı ve aile içi ilişkiler içerisinde her yönden şekillenen çocuk, toplum içinde yaşamaya da hazırlanmaktadır. Bu sayede çocuk, kendine güvenen, kendine ve diğer bireylere sevgi duyan, kimliğini ve kişiliğini olumlu yönde geliştirebilmek için gerekli donanımı edinen ve sosyal beceriler kazanan bir birey olmaya başlar. Aile, çocuğa toplumun yapısına uygun davranışları sunarak topluma uyumlu bireyin yetişmesinde etkili olmakta, toplumla bütünleşen bireyler de buldukları ortamlarda daha az kaygı yaşayabilmektedir (Ereş, 2009; Imprachim, 2016; Lök vd., 2016; Mahoney ve MacDonald, 2004; Nalbantoğlu, 2016; Üstübal, 2015; Tolungüç, 2016).

Çocuklarda görülen kaygı düzeyindeki farklılıklarda, çevresel etmenlerin önemli etkisi olduğu vurgulanmakta, özellikle aile, çocuk ve ergenlerde görülen kaygı durumları üzerinde çevresel etmenlerin etkili olduğu ifade edilmektedir. Anne babaların olumsuz çocuk yetiştirme tutum ve davranışları da çocukların kaygılarını artırabilmektedir (Erkan, 2002). Çocuğun gelişiminde çok önemli bir yer tutan ailenin yaşamış olduğu olayların çoğu çocukları derinden etkilemektedir (Özyürek ve Demiray, 2010; Sarman, 2012;). Ailenin yaşam koşulları üzerinde önemli etkiler yaratan, yaşam koşullarının değişmesine neden olan en önemli olaylardan biri olan göç olgusu hem toplumu, hem aileyi, hem de çocukları çok fazla etkileyebilmektedir. Göç ilk bakışta sadece bir yer değiştirme hareketi olarak değerlendirilse de, derinlemesine incelendiğinde toplum üzerinde geniş çaplı değişiklikler meydana getiren önemli bir olgudur. Göç, günümüzde en fazla üzerinde durulması gereken toplumsal olgulardan biri olup özellikle uluslararası göçler tüm dünyada, özellikle de Türkiye ve komşu ülkelerde önemli bir sorun haline gelmektedir (Apak, 2015).

Göç, bireyin yaşadığı yerden başka yerlere çeşitli nedenlere dayalı olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Göç, değişimlerin keskin olduğu ve bireylerin sorunlarla başa çıkma kapasitelerini aşırı zorladığı durumlarda derin etkiler bırakabilmektedir. Göç ailelerin yaşamlarını etkilemekle birlikte, özellikle öğrenim gören çocukların eğitim-öğretiminde bazı sorunlar oluşturabilmektedir (Hacıfazlıoğlu vd., 2015, Topsakal vd., 2013). Göçmen çocuklar barınma, beslenme, güvenlik, sağlık bakımı hizmetlerine erişim gibi koşulların yetersizliği nedeniyle de sağlık problemleri yaşamaktadır. Göç eden ailenin çocuklarla yeterince ilgilenmemesi ve sosyoekonomik yetersizliklerinin olması çocukların beslenme, sağlıklı yaşayabilme, büyüme ve gelişme için gerekli olanaklardan yoksun kalmalarına, hastalık ve kazalardan korunma, çocuğa yönelik istismar, ihmal ve şiddeti kapsayan birçok çocuk sağlığı sorunlarına yol açmaktadır (Aydın vd., 2017; Geçkil, 2017).

Çocuk ve ergenlerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyen göç olgusunun çocuklarda kaygıyı da artırdığı vurgulanmaktadır (Özen vd., 2001). Göçmen çocukların kaygılarının artmasında geldikleri ülkede uzun süreli kalıp kalmayacakları, ailelerinin geçimlerini nasıl karşılayacakları, nerede barınacakları, öğrenimlerine nasıl devam edecekleri ve göçmen olmayan akranlarıyla ilişkilerinde sorun olup olmayacağı gibi yaşadıkları belirsizlikler etkili olabilmektedir (Kaştan, 2015). Göçmen çocukların yaşadıkları belirsizlikler çocuklar üzerinde olumsuz etki bırakabilmekte, belirsizlikler göçmen çocuklarının güvensizlik duygusu yaşayarak kaygı düzeylerinin artmasına neden olabilmektedir

(Mathews vd., 2016; Werner-Seidler vd., 2017). Ergenlik dönemindeki çocuklarda daha yoğun bir şekilde kendini gösteren kaygı, gelecekteki tehditlerle ilgili endişeler oluşturan olumsuz duygusal bir uyarı hali olarak tanımlanmaktadır (Atasü Topcuoğlu, 2012).

Kaygı ve göç olgusu birlikte incelendiğinde yaşadıkları yerden göç ederek gelen ailelerin yaşam koşullarındaki değişiklikler onların farklı sorunlar yaşamasına, kaygı düzeylerinin artmasına neden olabilmektedir (Kaştan, 2015; Özen vd., 2001). Kaygı, durumluk (bireyin içinde bulunduğu stresli durumlardan dolayı hissettiği korku) ve sürekli (bireyin kaygı yaşantısına olan bağımlılığı) kaygı olarak ele alınarak incelenmektedir. Çocukluk çağında yaşanan kaygılar akran ve aile ilişkileri ile okul başarısını olumsuz yönde etkilemekte, yoğun bir kaygı da gelecekte önemli sorunlara yol açabilmektedir (Drake ve Ginsburg, 2012; Gürsoy, 2006; Özdal ve Aral, 2005). Bu sorunlar okul yaşantısında güçlükler, sağlık problemleri, akran ilişkilerinin bozulması, tırnak yeme, parmak emme, kompulsiyonlar ve uykusuzluk olarak kendisini gösterebilir (Karakaya ve Öztop, 2013).

Son yıllarda Suriye'deki savaş nedeniyle Suriye'den Türkiye'ye önemli ölçüde göç olmuştur. Bununla birlikte 2014 yılında da Ahıska Türkler Türkiye'ye göç etmişlerdir. Rusya'nın Kırım'ı egemenliği altına almasından sonra Ukrayna'nın doğusunda Rus ve Ukrayna kökenlilerin çatışmaları ve bu çatışmalara Rusya'nın müdahale etmesi, yaklaşık 3000 Ahıskalı aileye ait yüzlerce ev, bahçe ve tarlaların tahrip edilmesi bölgede yaşayan Ahıska Türklerini göçe zorlamıştır. Çatışmaların şiddetlenmesi üzerine riskli bölgelerde yaşayanlardan başlamak üzere, 677 ailenin Türkiye'ye kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. İlk göçmen grubu 25 Aralık 2015 tarihinde Türkiye'ye gelmiş ve Erzincan'ın Üzümlü ilçesine yerleştirilmiştir. Erzincan Üzümlü 'ye yerleştirilen aile sayısı 2016 Ekim ayı itibarıyla 313 olup toplam nüfus ise 1315 kişiye erişmiş olup 2016 yılı sonuna kadar 108 ve 2017 yılında 174 ailenin eklenmesi ile birlikte toplam göçmen aile sayısı 595'e, toplam Ahıska Türklerinin nüfusunun 3000'e ulaşması beklenmektedir (Akpınar, 2016). Bu rakamlar göz önünde bulundurulduğunda, göçe maruz kalan çocukların, göç ettikten sonra yaşadıkları kaygıların belirlenmesi, kaygı düzeylerinde etkili olan etmenlerin saptanması çocukların toplumla bütünleşmesi ve ergenlik döneminde yaşanan sorunlarla baş etmesi açısından önemli görülmektedir. Ergenlik dönemindeki çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini belirlemeye yönelik birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda, Birtürk (2014), rekreatif etkinliklerin ilköğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerine etkisini; Yaman (2014), ortaokula devam eden çocukların genel kaygı düzeyleri, yazma kaygıları ve Türkçe dersine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi; Duman (2008), ilköğretim sekizinci sınıfa devam eden çocukların kaygı düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyleri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi; Özdal ve Aral (2005), baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerini; Alisinanoğlu ve Ulutaş (2003), annelerin kaygı düzeyleri ile çocukların kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi; Aral ve Başar (1998), çocukların çeşitli değişkenler açısından kaygı düzeylerini; Başarır (1990), ortaokul son sınıf öğrencilerinde sınav kaygısı, durumluk kaygı, akademik başarı ve sınav başarısı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan bu araştırmalara rağmen göçmen çocukların kaygı düzeyleri inceleyen karşılaştırmalı araştırmalara rastlanamamıştır. Bu çalışma ile ergenlik dönemindeki göçmen çocukların kaygı düzeylerinde etkili olan değişkenlerin belirlenmesi, kaygının azaltılması konusunda önerilerin sunulması ve yapılacak araştırmalar için ön görüş oluşturması düşünülmektedir. Bu düşüncelerden hareketle çalışmada göçmen olan ve olmayan aile çocuklarının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi, durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri üzerinde cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve baba öğrenim durumu ve ailenin aylık geliri gibi değişkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Betimsel tarama modeli kullanılarak yapılan bu çalışmada geçmişte ya da halen var olan bir durum olduğu gibi betimlenmeye çalışılmıştır (Karasar, 2006).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Erzincan ili Üzümlü ilçesinde bulunan ortaokullarının 5.,6.,7. ve 8.sınıfına devam eden çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Üzümlü ilçesinde bulunan Üzümlü ve Geyikli

Ortaokullarına devam eden, çalışmaya katılmayı kabul eden göçmen aile çocukları ile bu okullara devam eden göçmen olmayan aile çocukları arasından seçkisiz yöntemle belirlenen çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmaya 75 göçmen aile çocuğu, 75 göçmen olmayan aile çocuğu olmak üzere toplam 150 çocuk dahil edilmiştir. Örneklem belirlenirken çocukların herhangi bir engeli olmama ve araştırmaya gönüllü olarak katılma durumu dikkate alınmıştır.

Araştırmaya dahil edilen çocukların % 55,3'ünün kız (Göçmen % 49,3; Göçmen olmayan, % 61,3), % 44,7'sinin erkek olduğu (Göçmen % 50,7; Göçmen olmayan, % 29,7); % 26,7'sinin beşinci sınıf, 22,7'sinin altıncı sınıf, % 24,6'sının yedinci sınıf ve % 26'sinin sekizinci sınıf olduğu belirlenmiştir. Aile tipine bakıldığında, göçmen olan çocukların çoğunluğunun (% 50,7) geniş aileye, göçmen olmayan çocukların ailelerinin çoğunluğunun (% 65,3) çekirdek aileye sahip olduğu, % 67,3'ünün iki üç kardeşi olduğu, % 36,3'ünün ortanca ya da ortancalardan biri olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya dahil edilen göçmen çocukların annelerinin % 44'ünün, göçmen olmayan çocukların annelerinin % 49,3'ünün ilkökul mezunu ya da okur yazar olduğu; göçmen çocukların babalarının % 37,3'ünün ilkökul mezunu ya da okur yazar olduğu, göçmen olmayan çocukların babalarının ise % 37,3'ünün lise ve üstü mezunu olduğu; çocukların ailelerinin % 52'sinin (Göçmen % 49,4; Göçmen olmayan, % 54,7) aylık gelirinin 1000-2000 TL arasında yoğunlaştığı saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocukların kendilerine ve ailelerine ilişkin bazı bilgileri toplayabilmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan ve cinsiyet, aile tipi, sınıf düzeyi, doğum sırası, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu ailenin aylık durumunu belirlemeye yönelik sorulardan oluşan "Genel Bilgi Formu" ve çocukların kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilen ve Öner ve Le Compte (1985) tarafından Türk çocuklarına uyarlama çalışması yapılan Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır.

Durumluk / Sürekli Kaygı Envanteri, iki ayrı ölçekten ve toplamda kırk maddeden oluşmaktadır. Durumluk Kaygı Ölçeği'nde bireyden istenen, belirli bir anda ve belirli koşullarda kendisini nasıl hissettiğini betimlemesi, Sürekli Kaygı Ölçeği'nde ise bireyin genellikle kendini nasıl hissettiğini belirtmesi istenmektedir. Durumluk Kaygı Ölçeği'nde katılımcılardan maddelere (1) hiç, (2) biraz, (3) çok ve (4) tamamıyla, Sürekli Kaygı Ölçeği'nde ise (1) hemen hiçbir zaman, (2) bazen, (3) çok zaman ve (4) hemen her zaman sıklarından birini işaretlemeleri istenmektedir. Ölçekler 20'şer maddeden oluşmaktadır. Ölçeklerden elde edilen toplam puan değeri 20 ile 80 arasında değişmektedir. Yüksek puan kaygı düzeyinin yüksek olduğunu belirtir. Durumluk/Sürekli Kaygı Envanterinin güvenilirlik katsayıları, Sürekli Kaygı Ölçeği için .83 ile .87 arasında; Durumluk Kaygı Ölçeği için .94 ile .96 arasında bulunmuştur (Akt. Duman, 2008). Bu çalışmada ise Cronbach Alpha değeri, Durumluk Kaygı Ölçeği için .83, Sürekli Kaygı Ölçeği için .72 olarak saptanmıştır. Cronbach Alpha değerinin .70 ve üstünde olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Durmuş vd.,2016).

Araştırmaya dahil edilen çocuklar için Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Üzümlü ilçesinde bulunan Üzümlü ve Geyikli Ortaokullarına devam eden göçmen aile çocukları ile bu okullara devam eden göçmen olmayan aile çocukları arasından seçkisiz yöntemle belirlenen çocuklara uygulanmıştır. Araştırma için katılımcılardan sözel, kurumlardan yazılı izin alınmıştır. Çocuklara araştırmayla ilgili bilgiler verildikten sonra çalışmaya katılmak isteyen çocuklardan Durumluk/Sürekli Kaygı Envanterini doldurmaları istenmiştir. Ölçek çocuklar tarafından doldurulduktan sonra toplanmış ve kontrol edilmiştir. Eksik doldurulan ölçekler tekrar çocuklara verilerek tamamlanması istenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesi ve analizi iki aşamada gerçekleşmiştir. Öncelikle Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri değerlendirilerek puanlanmış, daha sonra da bu puanlarla diğer değişkenler istatistiksel açıdan karşılaştırılmıştır. Genel bilgi formu ve Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri kullanılarak toplanan veriler SPSS istatistik programı ile bilgisayara kaydedilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın analizleri için öncelikle Durumluk/Süreklilik Kaygı Envanterinden elde edilen puanların normal dağılıp dağılmadığı test etmek amacıyla çocukların kaygı düzeylerinin dağılımına ait histogram ve Q-Q plot grafikleri çizilmiştir. Histogram ve Q-Q plot grafiklerinin normalliğe işaret eden çizgiye yakın oldukları saptanmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi ile de normallik durumu test edilmiş, sonuçta durumluk kaygı için anlamlı ($p < .05$), süreklilik kaygı için anlamlı olmadığı ($p > .05$) belirlenmiştir. Bu durum durumluk kaygıya ilişkin veri dağılımının normallikten uzaklaştığına işaret etmektedir. Ancak, örneklem büyüklüğünden etkilenen bu istatistik, örneklem büyüklüğünün görece olarak büyük olduğu bu durumda yanlış sonuçlar verebilmektedir. Bu nedenle dağılımın normalliğine karar vermede son test olan çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Kaygı düzeylerinin dağılımına ilişkin durumluk kaygı için çarpıklık değeri $-.522$; basıklık değeri ise $-.184$; süreklilik kaygı için çarpıklık değeri $.079$; basıklık değeri ise $-.065$; olarak belirlenmiştir. Elde edilen değerler, ölçüt değer olan -1 ile $+1$ aralığında olduğu için kaygı düzeylerinin normal dağıldığı sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda verilerin analizinde parametrik ölçümler kullanılmış olup araştırmaya katılan çocukların kaygı düzeylerinin göçmen olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi, göçmen olma durumları ile birlikte çeşitli demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı İki Yönlü Varyans Analizi ile belirlenmiştir. Analizler öncesinde veri setinde kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmıştır. Herhangi bir kayıp değer ve uç değere rastlanmamıştır. Yapılacak istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak $.05$ seçilmiştir. Kategori sayısı 2'den fazla olan değişkenlerde grup farklılıklarının belirlenmesinde post hoc testlerinden Bonferroni testi yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada, göçmen olan ve olmayan çocukların durumluk ve süreklilik kaygı düzeylerinin incelenmesi, durumluk ve süreklilik kaygı üzerinde çeşitli değişkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler ve verilerin istatistiksel çözümlenmeleri çizelgeler halinde sunulmuştur.

Çizelge 1: Göçmen Olan ve Olmayan Çocukların Durumluk ve Süreklilik Kaygı Düzeylerine Ait Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

Durumluk/Süreklilik Kaygı	Göçmen Olma Durumu	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Durumluk Kaygı	Göçmen olan	75	63,8833	10,00765	148	-1.250	.213
	Göçmen olmayan	75	61,9530	8,87855			
Süreklilik Kaygı	Göçmen olan	75	47,7882	6,18342	148	2.839	.005*
	Göçmen olmayan	75	45,0526	5,60256			

Çizelge 1'de görüldüğü gibi, araştırmaya dahil edilen çocukların durumluk kaygı düzeylerinin göçmen olup olmama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği ($t_{148} = -1.250$, $p > .05$), göçmen olup olmama durumlarına göre süreklilik kaygı düzeylerinin anlamlı farklılık gösterdiği ($t_{148} = 2.839$, $p < .05$) belirlenmiştir. Söz konusu farklılığa bakıldığında, göçmen olan çocukların süreklilik kaygı puanlarının ($\bar{X} = 47.78$), göçmen olmayan çocukların süreklilik kaygı puanlarından ($\bar{X} = 45.05$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 2: Göçmen Olan Ve Olmayan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Durumluk ve Süreklilik Kaygı Düzeylerine Ait Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanları					Süreklilik Kaygı Puanları						
Göçmen *Cinsiyet	Olma Durumu	n	$\bar{X}$	SS	Göçmen *Cinsiyet	Olma Durumu	n	$\bar{X}$	SS		
Göçmen	Kız	37	62,51	10,17969	Göçmen	Kız	46	48,40	5,49143		
	Erkek	38	61,41	9,94342		Erkek	29	46,82	7,14246		
Göçmen olmayan	Kız	46	64,40	8,34430	Göçmen olmayan	Kız	37	46,22	5,72395		
	Erkek	29	63,07	9,76265		Erkek	38	43,92	5,31196		
Toplam	Kız	83	63,56	9,19763	Toplam	Kız	83	47,43	5,66734		
	Erkek	67	62,13	9,82576		Erkek	67	45,18	6,29020		
Varyans Analizi Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Varyans Analizi Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p

Cinsiyet	53,720	1	53,720	,595	,442	Cinsiyet	136,890	1	136,890	3,990	,048 *
Göçmen olma durumu	114,675	1	114,675	1,269	,262	Göçmen olma durumu	235,920	1	235,920	6,877	,010*
Göçmen olma durumu *Cinsiyet	,494	1	494	,005	,941	Göçmen olma durumu *Cinsiyet	4,851	1	4,851	,141	,707
Hata	13190,671	146	90,347			Hata	5008,942	146	34,308		
Toplam	607188,318	150				Toplam	328660,861	150			

Çizelge 2'de görüldüğü gibi, çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumunun ($F_{1-146}=1.269$, $p>.05$), cinsiyetin ($F_{1-146}=.595$, $p>.05$) ve cinsiyet ile göçmen olma durumu etkileşiminin ($F_{1-146}=.005$, $p>.05$) çocukların durumluk kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır.

Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise, göçmen olma durumunun ($F_{1-146}=6.877$, $p<.05$) ve cinsiyetin ($F_{1-146}=3.990$, $p<.05$) anlamlı farklılaşma oluşturduğu belirlenirken, cinsiyet ile göçmen olma durumu etkileşiminin ise ($F_{1-146}=.141$, $p>.05$) çocukların sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Ortalamalar incelendiğinde, kız çocukların erkek olan çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çizelge 3: Göçmen Olan ve Olmayan Çocukların Aile Tiplerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerine Ait Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanları					Sürekli Kaygı Puanları						
Göçmen Olma Durumu *Aile Tipi		n	$\bar{X}$	SS	Göçmen Olma Durumu *Aile Tipi		N	$\bar{X}$	SS		
Göçmen	Çekirdek	37	63,93	9,75470	Göçmen	Çekirdek	37	48,10	5,65593		
	Geniş	38	63,84	8,06666		Geniş	38	47,48	6,71929		
Göçmen olmayan	Çekirdek	49	63,79	8,87763	Göçmen olmayan	Çekirdek	49	46,43	5,30185		
	Geniş	26	58,50	11,23173		Geniş	26	42,47	5,31836		
Toplam	Çekirdek	86	63,85	9,20931	Toplam	Çekirdek	86	47,15	5,48818		
	Geniş	64	61,67	9,76038		Geniş	64	45,44	6,62617		
Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Aile tipi	257,256	1	257,256	2,941	,088	Aile tipi	187,044	1	187,044	5,598	,019 *
Göçmen olma durumu	267,876	1	267,876	3,063	,082	Göçmen olma durumu	399,305	1	399,305	11,950	,001**
Göçmen olma durumu *Aile tipi	240,794	1	240,794	2,753	,099	Göçmen olma durumu *Aile tipi	99,338	1	99,338	2,973	,087
Hata	12769,968	146	87,466			Hata	4878,517	146	33,415		
Toplam	607188,318	150				Toplam	328660,861	150			

Çizelge 3'de görüldüğü gibi, çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumunun ($F_{1-146}=3.063$, $p>.05$), aile tipinin ($F_{1-146}=2.941$, $p>.05$) aile tipi ile göçmen olma durumu etkileşiminin ($F_{1-146}=2.753$, $p>.05$) çocukların durumluk kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise, göçmen olma durumu ($F_{1-146}=11.950$, $p<.05$) ve aile tipinin ($F_{1-146}=5.598$, $p<.05$) anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenirken; aile tipi ile göçmen olma durumu etkileşiminin ($F_{1-146}=2.973$, $p>.05$) çocukların sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Ortalamalar incelendiğinde, çekirdek aileye sahip olan çocukların geniş aileye sahip olan çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çizelge 4: Göçmen Olan ve Olmayan Çocukların Sınıf Düzeylerine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanları					Sürekli Kaygı Puanları						
Göçmen Olma Durumu *Sınıf Düzeyi	n	$\bar{X}$	SS		Göçmen Olma Durumu *Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS			
Göçmen	5.sınıf	20	66,89	8,83801	Göçmen	5.sınıf	20	46,40	5,27318		
	6.sınıf	22	62,61	8,00297		6.sınıf	22	49,98	7,03537		
	7.sınıf	19	61,62	10,16117		7.sınıf	19	47,05	5,83069		
	8.sınıf	14	64,66	7,96044		8.sınıf	14	47,33	6,15665		
Göçmen olmayan	5.sınıf	20	65,42	9,61129	Göçmen olmayan	5.sınıf	20	45,71	5,43309		
	6.sınıf	12	62,28	11,56764		6.sınıf	12	48,49	4,11680		
	7.sınıf	18	57,99	10,70749		7.sınıf	18	42,33	5,22400		
	8.sınıf	25	61,88	8,44355		8.sınıf	25	44,84	5,87140		
Toplam	5.sınıf	40	66,15	9,14392	Toplam	5.sınıf	40	46,05	5,29644		
	6.sınıf	37	62,50	9,24050		6.sınıf	37	49,45	6,13751		
	7.sınıf	34	59,85	10,44717		7.sınıf	34	44,76	5,96624		
	8.sınıf	39	62,88	8,27896		8.sınıf	39	45,73	6,01716		
Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sınıf düzeyi	787,188	3	262,396	3,005	,032*	Sınıf düzeyi	365,139	3	121,713	3,669	,014*
Göçmen olma durumu	150,509	1	150,509	1,724	,191	Göçmen olma durumu	196,841	1	196,841	5,933	,016*
Göçmen olma durumu *Sınıf düzeyi	54,066	3	18,022	,206	,892	Göçmen olma durumu *Sınıf düzeyi	84,975	3	28,325	,854	,467
Hata	12398,554	142	87,314			Hata	4711,018	142	33,176		
Toplam	607188,318	150				Toplam	328660,861	150			

Çizelge 4'de görüldüğü gibi, çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumunun ($F_{1-142}=1.724$, $p>.05$) ve sınıf düzeyi ile göçmen olma durumunun etkileşiminin ise ($F_{3-142}=3.005$, $p<.05$) anlamlı farklılık oluşturmadığı belirlenirken, sınıf düzeyinin ($F_{3-142}=3.005$, $p<.05$) anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre ortalamalar incelendiğinde, beşinci sınıfta öğrenim gören çocukların yedinci sınıfta öğrenim gören çocuklara göre durumluk kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise göçmen olma durumunun ($F_{1-142}=5.933$, $p<.05$) ve sınıf düzeyinin ($F_{3-142}=3.669$, $p<.05$) anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Sınıf düzeyi ile göçmen olma durumu etkileşiminin ise ($F_{3-142}=3.669$, $p<.05$) çocukların sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre ortalamalar incelendiğinde, altıncı sınıfta öğrenim gören çocukların yedinci sınıfta öğrenim gören çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çizelge 5: Göçmen Olan ve Olmayan Çocukların Doğum Sırasına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanları					Sürekli Kaygı Puanları				
Göçmen Olma Durumu *Doğum Sırası	n	$\bar{X}$	SS		Göçmen Olma Durumu *Doğum Sırası	N	$\bar{X}$	SS	
Göçmen	İlk çocuk	26	65,66	7,91335	Göçmen	İlk çocuk	26	48,76	5,29818
	Ortanca ya da ortancalardan biri	32	63,93	9,23244		Ortanca ya da ortancalardan biri	32	45,86	5,48120
	Son çocuk	17	61,09	9,38920		Son çocuk	17	49,92	7,80882
Göçmen olmayan	İlk çocuk	27	63,53	10,05203	Göçmen olmayan	İlk çocuk	27	46,06	5,14531
	Ortanca ya da ortancalardan biri	26	63,97	8,53111		Ortanca ya da ortancalardan biri	26	43,50	5,72160
	Son çocuk	22	57,63	10,64763		Son çocuk	22	45,65	5,84788
Toplam	İlk çocuk	53	64,57	9,04322	Toplam	İlk çocuk	53	47,38	5,34780
	Ortanca ya da ortancalardan biri	58	63,95	8,84754		Ortanca ya da ortancalardan biri	58	44,80	5,66591

	Son çocuk	39	59,14	10,13811			Son çocuk	39	47,51	7,01175		
Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	
Doğum sırası	694,952	2	347,476	4,020	,020*	Doğum sırası	296,903	2	148,451	4,423	,014*	
Göçmen olma durumu	122,892	1	122,892	1,422	,235	Göçmen olma durumu	349,274	1	349,274	10,405	,002*	
Göçmen olma durumu *Doğum sırası	75,288	2	37,644	,436	,648	Göçmen olma durumu *Doğum sırası	22,295	2	11,148	,332	,718	
Hata	12445,85	144	86,430			Hata	4833,659	144	33,567			
Toplam	607188,318	150				Toplam	328660,861	150				

Çizelge 5'de görüldüğü gibi, çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumunun ($F_{1-144}=1.422$, $p>.05$) doğum sırası ile göçmen olma durumu etkileşiminin ise ($F_{2-144}=.436$, $p>.05$) ise anlamlı farklılık oluşturmadığı belirlenirken, doğum sırasının ($F_{2-144}=4.020$, $p<.05$) anlamlı farklılaşma oluşturduğu saptanmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre ortalamalar incelendiğinde, ilk çocukların son çocuklara göre durumluk kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise, göçmen olma durumunun ($F_{1-144}=10.405$, $p<.05$) ve doğum sırasının ($F_{2-144}=4.423$, $p<.05$) anlamlı farklılaşma oluşturduğu saptanmıştır. Doğum sırası ile göçmen olma durumu etkileşiminin ise ($F_{2-144}=.332$, $p>.05$) çocukların sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre ortalamalar incelendiğinde, ilk ve son çocukların ortanca ya da ortancalardan biri olan çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çizelge 6: Göçmen Olan ve Olmayan Çocukların Kardeş Sayısına Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanları					Sürekli Kaygı Puanları						
Göçmen Olma Durumu *Kardeş Sayısı	n	$\bar{X}$	SS		Göçmen Olma Durumu *Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	SS			
Göçmen	1 ve daha az	10	68,37	8,18248	Göçmen	1 ve daha az	10	50,70	4,47233		
	2-3	56	62,83	9,04653		2-3	56	47,27	6,47666		
	4 ve daha fazla	9	65,42	7,45775		4 ve daha fazla	9	47,75	5,50870		
Göçmen olmayan	1 ve daha az	15	66,40	9,14641	Göçmen olmayan	1 ve daha az	15	47,29	3,69387		
	2-3	45	59,68	9,60474		2-3	45	43,88	6,03966		
	4 ve daha fazla	15	64,32	10,58410		4 ve daha fazla	15	46,34	5,10206		
Toplam	1 ve daha az	25	67,19	8,65332	Toplam	1 ve daha az	25	48,65	4,28543		
	2-3	101	61,43	9,38516		2-3	101	45,76	6,48089		
	4 ve daha fazla	24	64,73	9,37184		4 ve daha fazla	24	46,87	5,18496		
Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kardeş sayısı	838,736	2	419,368	4,891	,009 *	Kardeş sayısı	238,550	2	119,275	3,512	,032*
Göçmen olma durumu	100,888	1	100,888	1,177	,280	Göçmen olma durumu	175,427	1	175,427	5,166	,025*
Göçmen olma durumu *Kardeş sayısı	22,489	2	11,245	,131	,877	Göçmen olma durumu *Kardeş sayısı	18,919	2	9,460	,279	,757
Hata	12347,270	144	85,745			Hata	4890,345	144	33,961		
Toplam	607188,318	150				Toplam	328660,861	150			

Çizelge 6'da görüldüğü gibi, çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumunun ($F_{1-144}=1.177$, $p>.05$) kardeş sayısı ile göçmen olma durumu etkileşiminin ise ($F_{2-144}=.131$, $p>.05$) anlamlı farklılık oluşturmadığı belirlenirken, kardeş sayısının ($F_{2-144}=4.891$, $p<.05$) anlamlı farklılaşma oluşturduğu saptanmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre ortalamalar incelendiğinde, bir ve daha az kardeşi olan çocukların iki üç kardeşi olan çocuklara göre durumluk kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise, göçmen olma durumunun ($F_{1-144}=5.166$, $p<.05$) ve kardeş sayısının ($F_{2-144}=3.512$, $p<.05$) anlamlı farklılaşma oluşturduğu saptanmıştır. Kardeş sayısı ile göçmen olma durumu etkileşiminin ise ($F_{2-144}=.279$, $p>.05$) çocukların sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre ortalamalar incelendiğinde, bir ve daha az kardeşe sahip çocukların iki üç kardeşe sahip olan çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çizelge 7: Göçmen Olan ve Olmayan Çocukların Anne Öğrenim Durumuna Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanları					Sürekli Kaygı Puanları						
Göçmen Olma Durumu *Anne Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	SS		Göçmen Olma Durumu *Anne Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	SS			
Göçmen	İlkokul ve altı	33	63,78	8,47442	Göçmen	İlkokul ve altı	33	48,46	6,56637		
	Ortaokul	29	64,01	9,68307		Ortaokul	29	46,56	6,10275		
	Lise ve üstü	13	63,87	8,70395		Lise ve üstü	13	48,84	5,27633		
Göçmen olmayan	İlkokul ve altı	41	62,48	9,74568	Göçmen olmayan	İlkokul ve altı	41	46,25	4,92468		
	Ortaokul	23	62,39	9,48584		Ortaokul	23	43,61	5,57380		
	Lise ve üstü	11	59,09	12,35682		Lise ve üstü	11	43,62	7,35040		
Toplam	İlkokul ve altı	74	63,06	9,16248	Toplam	İlkokul ve altı	74	47,23	5,78038		
	Ortaokul	52	63,29	9,53674		Ortaokul	52	45,25	6,00322		
	Lise ve üstü	24	61,68	10,57463		Lise ve üstü	24	46,44	6,71203		
Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Anne öğrenim durumu	56,495	2	28,248	,310	,734	Anne öğrenim durumu	155,735	2	77,867	2,265	,108
Göçmen olma durumu	197,221	1	197,221	2,162	,144	Göçmen olma durumu	358,008	1	358,008	10,414	,002*
Göçmen olma durumu *Anne öğrenim durumu	56,578	2	28,289	,310	,734	Göçmen olma durumu *Anne öğrenim durumu	40,487	2	20,243	,589	,556
Hata	13138,169	144	91,237			Hata	4950,506	144	34,379		
Toplam	607188,318	150				Toplam	328660,861	150			

Çizelge 7'de görüldüğü gibi, çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumunun ($F_{1-144}=2.162$, $p>.05$), anne öğrenim durumunun ($F_{2-144}=.310$, $p>.05$) ve anne öğrenim durumu ile göçmen olma durumu etkileşiminin ($F_{2-144}=.310$, $p>.05$) çocukların durumluk kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır.

Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise, göçmen olma durumunun ($F_{1-144}=10.414$, $p<.05$) anlamlı farklılaşma oluşturduğu belirlenirken, anne öğrenim durumunun ($F_{2-144}=2.265$, $p>.05$) anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Anne öğrenim durumu ile göçmen olma durumu etkileşiminin ise ($F_{2-144}=.589$, $p>.05$) çocukların sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır.

Çizelge 8: Göçmen Olan ve Olmayan Çocukların Baba Öğrenim Durumuna Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanları					Sürekli Kaygı Puanları						
Göçmen Olma Durumu *Baba Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	SS		Göçmen Olma Durumu *Baba Öğrenim Durumu	N	$\bar{X}$	SS			
Göçmen	İlkokul ve altı	28	63,81	8,70097	Göçmen	İlkokul ve altı	28	49,18	6,61459		
	Ortaokul	26	63,58	9,57356		Ortaokul	26	46,26	6,33424		
	Lise ve üstü	21	64,36	8,63302		Lise ve üstü	21	47,83	5,14777		
Göçmen olmayan	İlkokul ve altı	24	62,52	9,01944	Göçmen olmayan	İlkokul ve altı	24	45,94	5,40874		
	Ortaokul	23	62,01	9,81062		Ortaokul	23	45,78	5,74422		
	Lise ve üstü	28	61,42	11,23346		Lise ve üstü	28	43,70	5,58428		
Toplam	İlkokul ve altı	52	63,21	8,78559	Toplam	İlkokul ve altı	52	47,68	6,24650		
	Ortaokul	49	62,84	9,61659		Ortaokul	49	46,03	6,00659		
	Lise ve üstü	49	62,68	10,20758		Lise ve üstü	49	45,47	5,73132		
Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Baba öğrenim durumu	3,689	2	1,845	,020	,980	Baba öğrenim durumu	94,878	2	47,439	1,379	,255
Göçmen olma durumu	138,531	1	138,531	1,509	,221	Göçmen olma durumu	254,106	1	254,106	7,385	,007*

durumu						durumu					
Göçmen olma durumu *Baba öğrenim durumu	19,107	2	9,553	,104	,901	Göçmen olma durumu *Baba öğrenim durumu	88,242	2	44,121	1,282	,281
Hata	13221,651	144	91,817			Hata	4955,121	144	34,411		
Toplam	607188,318	150				Toplam	328660,861	150			

Çizelge 8’de görüldüğü gibi, çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumunun ($F_{1-144}=1.509$, $p>.05$), baba öğrenim durumunun ($F_{2-144}=.020$, $p>.05$) ve baba öğrenim durumu ile göçmen olma durumu etkileşiminin ($F_{2-144}=.104$, $p>.05$) çocukların durumluk kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır.

Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise, göçmen olma durumunun ($F_{1-144}=7.385$, $p<.05$) anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenirken; baba öğrenim durumunun ($F_{2-144}=.020$, $p>.05$) ve baba öğrenim durumu ile göçmen olma durumu etkileşiminin ($F_{2-144}=.104$, $p>.05$) çocukların sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır.

Çizelge 9: Göçmen Olan ve Olmayan Çocukların Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Durumluk ve Sürekli Kaygı Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Varyans Analizi Sonuçları

Durumluk Kaygı Puanları						Sürekli Kaygı Puanları					
Göçmen Olma Durumu *Ailenin Aylık Geliri	n	$\bar{X}$	SS			Göçmen Olma Durumu *Ailenin Aylık Geliri	N	$\bar{X}$	SS		
Göçmen	1000 tl ve altında	16	67,93	9,04412		Göçmen	1000 tl ve altında	16	52,18	5,06639	
	1000-2000 tl	37	64,63	7,22932			1000-2000 tl	37	45,93	4,77597	
	2000-3000 tl	10	62,44	11,61581			2000-3000 tl	10	46,90	6,20679	
	3000 tl ve üstünde	12	57,40	7,99485			3000 tl ve üstünde	12	48,41	8,67011	
Göçmen olmayan	1000 tl ve altında	12	66,76	6,55171		Göçmen olmayan	1000 tl ve altında	12	49,80	2,93536	
	1000-2000 tl	41	63,97	8,69973			1000-2000 tl	41	43,74	5,43453	
	2000-3000 tl	10	59,99	8,36467			2000-3000 tl	10	44,08	6,93481	
	3000 tl ve üstünde	12	51,90	12,01434			3000 tl ve üstünde	12	45,61	4,85013	
Toplam	1000 tl ve altında	28	67,43	7,95474		Toplam	1000 tl ve altında	28	51,16	4,38279	
	1000-2000 tl	78	64,28	7,99138			1000-2000 tl	78	44,77	5,21729	
	2000-3000 tl	20	61,21	9,93073			2000-3000 tl	20	45,49	6,56629	
	3000 tl ve üstünde	24	54,65	10,36827			3000 tl ve üstünde	24	47,01	7,01729	
Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Varyans Analiz Sonuçları	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Ailenin aylık geliri	2383,209	3	794,403	10,500	,000**	Ailenin aylık geliri	795,374	3	265,125	8,660	,000*
Göçmen olma durumu	169,316	1	169,316	2,238	,137	Göçmen olma durumu	183,950	1	183,950	6,008	,015*
Göçmen olma durumu *Ailenin aylık geliri	112,180	3	37,393	,494	,687	Göçmen olma durumu *Ailenin aylık geliri	2,656	3	,885	,029	,993
Hata	10742,934	142	75,654			Hata	4347,509	142	30,616		
Toplam	607188,318	150				Toplam	328660,861	150			

Çizelge 9’da görüldüğü gibi, çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumu ($F_{1-142}=2.238$, $p>.05$), ailenin aylık geliri ile göçmen olma durumu etkileşiminin ise ($F_{3-142}=.494$, $p>.05$) anlamlı farklılık oluşturmazken, ailelerinin aylık gelirin ($F_{3-142}=10.500$, $p<.05$) anlamlı farklılık oluşturmaktadır. Bonferroni testi sonuçlarına göre ortalamalar incelendiğinde, ailelerinin aylık geliri 1000 tl ve altında ve 1000-2000 tl olan çocukların ailelerin aylık geliri 3000 tl ve üstünde olan çocuklara göre durumluk kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise, göçmen olma durumu ($F_{1-142}=6.008$, $p<.05$) ve ailelerinin aylık gelirin ($F_{3-142}=8.660$, $p<.05$) anlamlı farklılık oluşturmaktadır. Ailenin aylık geliri ile göçmen olma durumu etkileşiminin ise ($F_{3-142}=.029$, $p>.05$) çocukların sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı

farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre ortalamalar incelendiğinde, ailelerinin aylık geliri 1000 tl ve altında olan çocukların ailelerinin aylık geliri 1000-2000 tl ve 2000-3000 tl olan çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

TARTIŞMA

Günümüzde göç olgusunun yaygın bir şekilde yaşanmasıyla birlikte ortaya çıkan sorunlar çocukları olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır. Bu etkiler çocukların yalnızlığa itilmeleri, kendilerini değersiz hissetmeleri, buldukları ortamlarda uyum sorunu yaşamaları, geleceğe yönelik beklentilerinin düşük olması ve dil sorunu nedeniyle okulda başarısızlık göstermeleri şeklinde sıralanabilir. Bu olumsuz etkilerin çocuklarda belirmesinde yaşadıkları kaygı duygusunun etkili olduğu söylenebilir. Kaygı, çocukların kendilerini huzursuz ve güvensiz hissetmelerine neden olabilir. Bu nedenle araştırmada hangi değişkenlerin çocukların kaygı düzeylerinde etkili olabileceği incelenmiş ve araştırma sonuçları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Çocukların durumluk kaygı düzeylerinin göçmen olup olmama durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Çocukların sürekli kaygı düzeylerinin ise göçmen olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmış ve göçmen olan çocukların sürekli kaygı puanlarının göçmen olmayan çocukların sürekli kaygı puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Çocukların durumluk kaygılarında anlamlı farklılık görülmemesi, göçmen çocuklara ve ailelerine sunulan imkanların iyi olmasıyla açıklanabilir. Ne kadar iyi olanaklar tanınırsa tanınsın, göçmen çocukların farklı bölgelere göç etmesi ve Ahıskalı göçmenlerin geçmişten günümüze kadar göç ile iç içe olmaları çocuklarda kaygının sürekli olmasına neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalarda göç eden çocukların okulda daha fazla içe yönelim sorunları yaşadığı vurgulanmaktadır (Polat Uluocak, 2009).

Çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumunun, cinsiyetin ve cinsiyet ile göçmen olma durumu etkileşiminin anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise göçmen olma durumunun ve cinsiyetin anlamlı farklılaşma oluşturduğu belirlenmiştir. Kız çocukların erkek olan çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Özyürek ve Demiray (2010) yaptıkları araştırmada kız öğrencilerin sürekli kaygı düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Özen ve ark. (2001) yaptıkları araştırmada, göç yaşayan kız öğrencilerin sürekli kaygı puan ortalamalarının göç yaşayan erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Aral ve Başar (1998) yaptıkları araştırmada, cinsiyete göre çocukların durumluk ve sürekli kaygı puanlarının anlamlı olarak farklılaşmadığını bulmuşlardır. Kız çocukların sürekli kaygı puanlarının erkeklere göre yüksek olmasında, araştırmaya dahil edilen kız çocukların kırsal kesimde bulunmalarından geleceğe yönelik meslek edinme, sosyal çevre oluşturmada ve kendilerini geliştirmede olanakların yetersiz olması ve sosyo-kültürel yapıdan dolayı kız çocukların okutulmama, erken evlilik gibi sorunlarla karşı karşıya kalmalarının etkili olabileceği söylenebilir.

Çocukların durumluk kaygı düzeylerinde göçmen olma durumunun, aile tipinin ve aile tipi ile göçmen olma durumu etkileşiminin anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Çocukların sürekli kaygı düzeylerinde ise göçmen olma durumu ve aile tipinin anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Çekirdek aileye sahip olan çocukların geniş aileye sahip olan çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Geniş ailede yetişen çocuklar, farklı kuşakların bir arada yaşayarak birbirlerine destek olduğunu ve güçlü bağların kurulduğunu görmekte ve kendilerini daha güvende hissedebilmektedir. Aslan (2002) ise, geniş aileye sahip olan çocukların özgürlüklerinin kısıtlandığını ifade etmiştir.

Çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde sınıf düzeyinin anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Buna göre beşinci sınıfta öğrenim gören çocukların yedinci sınıfta öğrenim gören çocuklara göre durumluk kaygı düzeylerinin, altıncı sınıfta öğrenim gören çocukların yedinci sınıfta öğrenim gören çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu

saptanmıştır. Durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde daha alt sınıflardaki çocukların kaygılarının yüksek olması, bulunduğu ortamlara uyum sağlamada daha çok güçlük yaşamaları ile açıklanabilir.

Çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde doğum sırasının anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır. İlk çocuk olan çocukların son çocuk olan çocuklara göre durumluk kaygı düzeylerinin; ilk ve son çocukların ortanca ya da ortancalardan biri olan çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çocukların kaygı düzeylerinde ilk çocuk olmanın daha dezavantajlı olmasında, daha çok sorumluluk üstlenmeleri ve geleceğe yönelik beklenti içine girmiş olmaları ile açıklanabilir. Son çocuk olanların sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olması ise bu çocukların daha çok desteğe ihtiyacı olmaları ile açıklanabilir. Özdal ve Aral (2005), ilk doğan çocuk ile ortanca veya ortancalardan biri olarak doğan çocuğun kaygı düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını saptamıştır.

Çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde kardeş sayısının anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Kardeş sayısının az olan çocukların durumluk ve sürekli kaygılarının yüksek olmasında, güvencikleri ve sorunlarını paylaşabilecekleri yeterince yakınının olmamasıyla açıklanabilir. Kardeş, çocukların anne babadan sonra en çok güvencebilecekleri, gereksinimlerini söyleyebilecekleri yakınlarıdır. Çocuklar kardeşleriyle daha çok zaman geçirerek güçlü bağlar kurabilmektedir. Bu nedenle daha çok kardeşin olması çocuğun özgüveninin gelişmesini sağlayabilir. Kardeşlik ilişkisi, birbirlerinin deneyimlerini ve hatıralarını paylaşarak gelişimleri için önemli duygusal destek sağlar (Konuk Er, 2011). Aral (1996) ise, kardeş sayısı fazla olan çocuğun odasını, oyuncaklarını ve harçlığını paylaşmak zorunda kaldığını ve bu durumun da çocuğun kaygısının yükselmesine neden olduğunu belirtmiştir.

Çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde anne ve baba öğrenim durumunun etkili olmadığı belirlenmiştir. Alisanoğlu ve Ulutaş (2003) yaptıkları araştırmada anne öğrenim durumunun çocukların sürekli kaygı puanları üzerinde anlamlı farklılık oluşturmadığını belirlemişlerdir. Babanın eğitim düzeyinin yüksek olması çocuklarını daha iyi yönlendirilmesinde etkilidir. Ancak bu araştırmada babanın öğrenim durumu çocuğun kaygı düzeyini etkilememiştir. Bu sonuç, çocuğun kaygı düzeyinde babanın çocuğa yaklaşım biçimi, çocuğa ayırdığı zaman gibi etkili olabileceğini akla getirmektedir. Babalarının eğitim düzeyi yüksek olan çocukların duygularını ifade etme becerileri daha yüksektir (Kale, Çağdaş ve Tepeli, 2013).

Çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde aile aylık geliri anlamlı farklılık oluşturmaktadır. Ailenin aylık geliri 1000 tl ve altında ve 1000-2000 tl olan çocukların ailelerin aylık geliri 3000 tl ve üstünde olan çocuklara göre durumluk kaygı düzeylerinin; ailelerinin aylık geliri 1000 tl ve altında olan çocukların ailelerinin aylık geliri 1000-2000 tl ve 2000-3000 tl olan çocuklara göre sürekli kaygı düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aylık gelirin düşük olması, ailenin temel ihtiyaçlarını karşılamasının güçleşmesi ve bu durumun çocuklara yansması ile açıklanabilir. Gürsoy (2006) ergenler üzerinde yaptığı araştırmada, alt sosyo-ekonomik düzeyde olan ergenlerin durumluk ve sürekli kaygılarının daha yüksek düzeyde olduğunu belirlemiştir.

Göçmen çocukların durumluk kaygı düzeylerinin göçmen olmayan çocuklarla benzerlik göstermesi, göçmen çocuklara iyi imkanlar sunulduğunu; sürekli kaygı düzeylerinin göçmen olmayan çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olması ise sürekli göç sorunuyla karşılaşan ailelerin geleceğe yönelik kaygılarının çocuklara yansıdığını akla getirmektedir. Araştırmada incelenen değişkenlere bakıldığında, hem durumluk hem de sürekli kaygı düzeyleri üzerinde anne baba öğrenim durumunun etkili olmadığı saptanmıştır. Bu sonuç, anne babanın öğrenim düzeyinden çok, çocukların gelişimlerini ne derecede destekledikleri, yaşadıkları sorunlar, sorunlarla başa çıkma ve problem çözme becerileri, bir mesleğe ve işe sahip olma durumları ve maddi olanakları gibi faktörlerin çocukların kaygı düzeylerini etkileyebileceğini düşündürmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda göçmen çocukların durumluk kaygı puanlarının yüksek olduğu, ancak aradaki farkın anlamlı olmadığı; sınıf düzeyi, doğum sırası, kardeş sayısı ve ailenin aylık gelirine göre durumluk

kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Göçmen çocukların sürekli kaygı puanlarının yüksek olduğu ve aradaki farkın anlamlı olduğu; cinsiyet, sınıf düzeyi, aile tipi, doğum sırası, kardeş sayısı ve ailenin aylık gelirine göre sürekli kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda, göçmen çocukların kaygılarını azaltabilmek için;

- Göçmen ailelerin refah seviyeleri yükseltilmesi,
- Göçmen olan çocuklar için, okullarda kendilerini daha rahat ifade edebilmeleri ve sorunlarını dile getirebilmeleri açısından, kendileri gibi göçmen olan bir öğretmenin rehber olarak görevlendirilmesi,
- Göçmen olan çocukların, göçmen olmayan çocuklarla güçlü ilişkiler kurmalarını sağlayıcı sosyal etkinliklerin düzenlenmesi,
- Göçmen ailelerin, yerli ailelerle etkileşimini sağlayıcı programlar düzenlenmesi,
- Göçmen aile çocuklarının buldukları ortamlarda göç etmelerine neden olan etmenlerin etkisini azaltmak için, bu nedenlerin hatırlatıcı sorulardan kaçınılması,
- Kardeş sayısı az olan çocukların sosyal etkinlikler aracılığıyla daha çok desteklenmesi,
- Aile içinde sorumlulukların doğum sırasına bakılmaksızın gelişim düzeylerine uygun olarak paylaşılması,
- Farklı kültürlerden gelen göçmen aile çocuklarının da kaygı düzeyleri üzerinde çalışmalar yapılması önerilebilir.

Not: Bu çalışma 18-20 Mayıs 2017 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen 8'inci Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresinde bildiri olarak da değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

Akpınar, E. (2016). Donetsk'ten Erzincan'a: Ahıska sürgünlerinin son göçü. *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 13-14 Ekim 2016, Ankara.

Alisinanaoğlu, F. ve Ulutaş, İ (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28 (128), 65-71.

Apak, H. (2015). Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentileri: Mardin örneği. *Birey ve Toplum*, 5 (9), 125-142.

Aral, N. 1996. Fiziksel istismar ve çocuk. Tekışık Veb Ofset, 121 s., Ankara.

Aral, N. ve Başar, F. (1998). Çocukların kaygı düzeylerinin yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve ailenin parçalanma durumuna göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110), 7-11.

Aslan, A. K. (2002). Değişen toplumda aile ve çocuk eğitiminde sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi*, 1 (2), 25-33.

Atasü Topcuoğlu, R (2012). Türkiye'de göçmen çocukların profili, sosyal politika ve sosyal hizmet önerileri hızlı değerlendirme araştırması. IOM Uluslararası Göç Örgütü.

Aydın, D., Şahin, N. ve Akay, B. (2017). Göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 7 (1), 8-14.

Başarır, D. (1990). Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Durumluk Kaygı, Akademik Başarı ve Sınav Başarısı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Birtürk, A. (2014). 12 Haftalık Rekreatif Etkinliklerin Seviye Belirleme Sınavına Girecek İlköğretim Öğrencilerinin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.

Drake, K. L.,&Ginsburg, G. S. (2012). Family factors in the development, treatment, and prevention of childhood anxiety disorders. *Clinicalchildandfamilypsychologyreview*, 15(2), 144-162.

Duman, G.K. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin durumluk sürekli kaygı düzeyleri ile sınav kaygısı düzeyleri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Durmuş, B., Çinko, M ve Yurtkoru, E.S. (2016). Sosyal Bilimlerde SPSS' le Veri Analizi (6. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: Suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Aile ve Toplum*, 11 (5), 88-96.

Erkan, Z. (2002). Sosyal kaygı düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin nitel bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10):120-133.

Geçkil, E.,Aldem, M. ve Kaleci, E. (2017). Göçün çocuk sağlığına etkisi. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 171-186.

Gürsoy, F. (2006). Farklı sosyo ekonomik düzeydeki ergenlerin benlik tasarım düzeyleri ile kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 183-190.

Hacifazloğlu, Ö.,Kararımak, Ö. ve Öztapak, M. (2015). Göç olgusu bağlamında lise öğrencilerinin aile profilleri ve akademik başarı durumları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12-2 (24), 81-97.

Imprachim, C. (2016). Üniversite öğrencilerinin gençlik döneminde yaşadıkları aile sorunları ile depresif belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı rolünün incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kale, Ü, Çağdaş, A. ve Tepeli, K. (2013). Anne-Baba Eğitim Düzeyinin İlköğretim 1. Sınıf Öğrencilerinin Duyguları İfade Etme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (29), 254-262.

Karakaya, E. ve Öztap, D.B. (2013). Kaygı Bozukluğu Olan Çocuk ve Ergenlerde Bilişsel Davranışçı Terapi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 2, 10-24.

Karasar, N.(2006). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaştan, Y. (2015). Türkiye'de göç yaşamış çocukların eğitim sürecinde karşılaşılan problemler. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (4), 216-229.

Konuk Er, R. (2011). Aile ve Kardeş Eğitimi Programının Engelli Çocuğa Yönelik Tutum ve Davranışlara Etkisi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Lök, N., Başol, C. ve Öncel, S. (2016). Aile içi şiddetin çocuk üzerindeki etkileri ve psikososyal desteğin önemi, psikiyatride güncel yaklaşımlar, 8 (2), 155-161.

Mahoney, G. & Mac Donald, J. (2004). Responsive teaching: parent mediated developmental intervention. Cleveland, OH: Case Western ReserveUniversity.

Mathews, B. L., Koehn, A. J., Abtahi, M. M., & Kerns, K. A. (2016). Emotional Competence and Anxiety in Childhood and Adolescence: A Meta-Analytic Review. *Clinical child and family psychology review, 19*(2), 162-184.

Nalbantoğlu, G. (2016). 6 ile 11 yaş arasında çocuklarda görülen ruhsal sorunların annelerin bağlanma düzeyi, çocuk yetiştirme tutumu ve aile işlevleri ile olan ilişkisi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öner, N. ve Le Compte, A. (1985). Durumluluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Özyürek, A. ve Demiray, K. (2010). Yurtta ve ailesi yanında kalan ortaöğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Doğuş Üniversitesi Dergisi, 11* (2), 247-256.

Özdemir, F. ve Aral, N. (2005). Baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 6* (2), 255-267.

Özen, Ş., Antar, S., Özbek, Ö., Altındağ, A., Oto, R. (2001). İç göç yaşayan bir grup lise öğrencisinde ruhsal belirti şiddetinin cinsiyet ile ilişkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 8*(3), 156-162.

Polat Uluocak, G. (2009). İç göç yaşamış ve yaşamamış çocukların okulda uyumu. Dokuz Eylül Üniversitesi *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 26*, 35-44.

Sarman, A. (2012). Elazığ ili Karakoçan ilçesinde yaşanan yıkıcı deprem sonrasında, depremi yaşayan ilköğretim çağı çocuklarda kaygı düzeyi, depresyon belirtileri ve etkileyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Spielberger, C.D., Gorsuch, R.C. and Lushene, R.E. (1970). Manual for the state-trait anxiety inventory. California: Consulting Psychologists Press.

Tolungüç, N.T. (2016). Boşanmanın 10-13 yaş grubundaki çocukların benlik kavramlarına etkilerinin incelenmesi. Tartışma metinleri, İstanbul Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, İstanbul.

Topsakal, C., Zihin, M. ve Keçe, M. (2013). Göçle gelen ailelerin çocuklarının eğitim-öğrenim hakkı ve sorunları üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6* (27), 546-560.

Üstübal, Ö. (2015). Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarının aile-öğretmen arasındaki iletişim ve işbirliğine etkisi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Werner-Seidler, A., Perry, Y., Calear, A. L., Newby, J. M., & Christensen, H. (2017). School-based depression and anxiety prevention programs for young people: A systematic review and meta-analysis. *Clinical psychology review, 51*, 30-47.

Yaman, H. (2014). Ortaokul öğrencilerinin genel kaygı düzeyleri, yazma kaygıları ve Türkçe dersine yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 14* (3), 1111-1122.